فرهیختگان
farhikhteganonline
WWW.FDN.IR

صادرات پهپادهای ایران به روسیه و تغییر پویایی‌های جنگ اوکراین

تغییرات در ساختار جنگ دنیا و پهپادهای ایرانی

سجاد عطازاده
مترجم

نوشـــته محمد اسلامی (دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل در دانشگاه مینهو پرتغال و دستیار پژوهشی در مذاکرات کنترل تسلیحات در مرکز دیویس مطالعات روسیه و اوراسیا در دانشگاه هاروارد)

ایـــن متن ترجمه کامل گزارش منتشـــره در ژورنال بین‌المللی Journal for Peace and Nuclear Disarmament توســـط دانشـــگاه ناگاســـاکی ژاپن و انتشـــارات بین‌المللی تیلور اند فرانسیس است و «فرهیختگان» جهت قضاوت مخاطبان بدون هیچ دخل و تصرف و تغییری آن را منتشر می کند.

«صدای نفرت‌انگیز پهپادهای ایرانی هر شـــب در آسمان ما شنیده می‌شود.» (رئیس جمهور زلنسکی)

توسعه فناوری‌های نوظهور (سایبر، هوش مصنوعی و علوم اعصاب) در چند دهه اخیر مفهوم درگیری و جنگ را به‌طور قابل توجهی تغییر داده است. افزایش استفاده از اطلاعات و ارتباطات به‌عنوان یک سلاح و همچنین رشد تصاعدی سامانه‌های هوش مصنوعی، دامنه و سرعت درگیری‌ها را نیز دچار تغییر کرده اســـت. پهپادها (مورد استفاده در سطح نظامی) به‌عنوان نمونه‌ای از چنین فناوری‌هایی کارایی خود را در حملات هدایت‌شونده با برد بلند و با دقت بالا، کنترل فضا، جنگ اطلاعاتی و پشتیبانی هوایی در دهه‌های اخیر نشان داده‌اند.

جنگ اوکراین روشـــن کرده همه کشورها از توانایی فناوری یکسانی برخوردار نیستند؛ گزاره‌ای که به‌بهترین وجه توسط ضعف ارتش روسیه، به‌ویژه در زمینه پهپادهای رزمی تایید می‌شود. ناوگان هواپیماهای بدون سرنشـــین بومی روســـیه عمدتا مبتنی بر پهپادهای «سبک و کوچک» با برد کم و ظرفیت پرواز محدود است اما روسیه در حال حاضر به‌انواع پهپادها از جمله بمب‌افکن، انتحاری (کامیکازه) و جاسوسی نیاز دارد. کاربست این نوع پهپادها با هم روسیه را قادر می‌سازد تا قدرت توپخانه اوکراین (عمدتا توپ‌های هیمارس و هویتزرهای غربی) را نابود کند و به‌این ترتیب فرصت یابد کاستی‌های شاخه‌های نظامی سنتی‌تر (ارتش منظم، پیاده‌نظام، نیروی هوایی و...) خود را کاهش دهد.

در اواخـــر فوریه ۲۰۲۲ و چند روز پس از آغاز تهاجم نظامی روســـیه به اوکراین، مسکو درخواســـت دریافت کمک‌های نظامی، از جمله پهپادهای پیشرفته را به چین ارســـال کرد. با این حال رهبری چین درخواست روسیه را بیشتر به‌دلیل بن‌بست ژئوپلیتیکی و اقتصادی پکـــن با ایالات‌متحده رد کرد. یکی از کشـــورهایی که قادر به تولید پهپاد است، ایران است که پهپادهای مسلح تولید می‌کند و مدل‌های متعـــددی از آن را به کار می‌گیرد و آنها مکمل برنامه موشـــک‌های بالستیک این کشور به‌شمار می‌روند. پهپادها مولفه‌ای هستند که به تهران اجازه می‌دهند نیروهای هوایی نسبتا ضعیف و قدیمی خود را جبران کند. اگرچه گسترش برنامه پهپادی ایران همیشه خود یک عامل کمک‌کننده به بی‌ثباتی فزاینده وضعیت منطقه‌ای در خاورمیانه بوده اما درپی همکاری این کشور در مبارزه با داعش و همچنین در تمایل ایران برای حضور نظامی در لبنان، یمن، ســـوریه و عراق هم تقویت شده است. ترکیب رویدادهای اخیر و گرایش‌های دیرینه موجود در سیاست‌های راهبردی و نظامی ایران به تهران این امکان را داده است که خود را به‌عنوان تامین کننده تسلیحات یکی از قدرت‌های نظامی جهان-روسیه- معرفی کند.

در جولای ۲۰۲۲، جیک سالیوان، مشاور امنیت ملی آمریکا مدعی شد ایران در حال فروش صدها پهپاد به روسیه است و نیروهای روسی را برای اســـتفاده و استقرار این پهپادها در «عملیات ویژه» خود علیه اوکراین آموزش خواهد داد. یک روز بعد، ناصر کنعانی، ســـخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران ضمن تایید تلویحی صحت فروش پهپادهای ایرانی به روسیه تاکید کرد سابقه همکاری جمهوری اســـلامی ایران و روسیه در زمینه فناوری‌های مدرن به قبل از جنگ اوکراین بازمی‌گردد.

تحریم تسلیحاتی ایران توسط سازمان ملل در اکتبر ۲۰۲۰ لغو شد و به این ترتیب هرگونه ممانعت رسمی برای فروش و دستیابی به تسلیحات بین روسیه و ایران از بین رفت. علاوه بر این ایران خود را قدرتی نظامی می‌بیند و همچنین بازیگر مهمی در بازار جهانی تجارت تسلیحات می‌داند. همه این عوامل اهمیت توافق منعقده با قدرت بزرگی مانند روسیه را تقویت می‌کند؛ توافقی که برای ایران هم از نظر افزایش جایگاه بین‌المللی و هم افزایش بالقوه تقاضا برای خرید سامانه‌های تسلیحاتی آن در بازار تسلیحات بین‌المللی بسیار مفید و حیاتی است. با این حال ویژگی ممیزه جنگ اوکراین و روسیه این است که اکثر کشورها در کنار اوکراین قرار گرفته و تهاجم روســـیه را محکوم کرده‌اند و هر کشوری هم که با روسیه همسو باشد شریک جرم تلقی می‌شود. در حالی که ایالات‌متحده و کشـــورهای عضو اتحادیه اروپا تلاش می‌کنند تا حد امکان از ارسال هرگونه تسلیحات به روسیه جلوگیری کنند، صادرات تسلیحات به روسیه از سوی ایران در راستای روابط راهبردی دوطرف است که اخیرا تقویت شده است.

اثر حاضر اهمیت ویژه‌ای برای فناوری‌های نوظهور مانند هواپیماهای بدون سرنشـــین در درگیری‌های مدرن قائل است و با نگاه به جنگ اوکراین و روسیه، حاضر نشان می‌دهد که نخبگان نظامی روسیه معترف به مشـــکلات خود در زمینه پهپادها و مشتاق هستند تا با استفاده از واردات پهپادهای جاسوسی، بمب‌افکن و انتحاری ساخت ایران، این وضعیت را تغییر دهند.

جایگاه پهپادها در جنگ اوکراین

جنگ روسیه و اوکراین آن‌طور که انتظار می‌رفت، پیش نرفت. تصور عمومی این بود که روســـیه می‌تواند به‌سرعت شکست سختی را به اوکراین وارد کند. با این حال عوامل بسیاری علیه تحقق چنین نتیجه‌ای دست‌به‌دست هم دادند و از وقوع نتیجه‌ای مشابه پیش‌بینی ولادیمیر پوتین (وبسیاری از تحلیلگران) جلوگیری کردند. مقاومت اوکراینی‌ها، حمایت غرب از اوکراین، عدم تمایل روسیه به استفاده از نیروی هوایی و اختلال در شبکه لجستیکی ارتش روسیه از مهم‌ترین عوامل پیشرفت کُند روس‌ها در اوکراین بوده است.

به‌علاوه استفاده ارتش اوکراین از پهپادهای نظامی باعث ایجاد وقفه در پیش‌روی ارتش روسیه و انهدام واحدهای نظامی این کشور-حداقل در برخی عملیات‌ها-شده است. اثربخشی پهپادها در جنگ اوکراین قطعه دیگری در جورچین استفاده فزاینده از پهپادها در عملیات‌های نظامی است که پیش‌تر خود را در یمن، لبنان، اتیوپی و لیبی نشان داده است. قابل توجه است که پهپادهای مورد استفاده اوکراین علیه روسیه عمدتا از کشورهای دیگر وارد می‌شدند. ایالات‌متحده از اولین کشورهایی بود که پهپاد به اوکراین صادر کرد و صدها پهپاد سوئیچ بلید را به این کشور تحویل داد. پهپادهای مذکور با برد ۱۰ کیلومتر و مداومت پرواز ۱۵ دقیقه در رده «مهمات سرگردان» (یا پهپادهای انتحاری) طبقه‌بندی می‌شوند که نوع بزرگ‌تر آنها نیز دارای برد پروازی بیش از ۴۰ کیلومتر و مداومت پرواز ۴۰ دقیقه است. ایالات‌متحده همچنین تعدادی پهپاد پوما را برای استفاده در کاربردهای اطلاعاتی، نظارتی و شناسایی و همچنین پهپادهای روح قفقنوس را که نوع دیگری از مهمات سرگردان هستند، در اختیار کی‌یف گذاشت.

اگرچه ایالات‌متحده صدها پهپـــاد را در اختیار اوکراین قرار داده اما پهپادی که استفاده اوکراین از آن بیشترین تبلیغات را به‌همراه داشته، پهپاد تی بی ۲ بیرقدار ترکیه است که یک پهپاد کوچک و سبک‌وزن با طول بال ۱۲ متر است و می‌تواند حدود ۳۰ ساعت پرواز کند. ارتش اوکراین از طریق استفاده از این پهپادها موفق شده مخازن سوخت، چندین سامانه موشکی زمین به هوای روسیه، پیاده‌نظام و خودروهای زرهی روسیه از جمله تانک‌ها و کاروان‌های نظامی این کشور را هدف قرار دهد و منهدم کند.

نقش اصلی پهپادها در جنگ اوکراین، کند کردن پیشروی نیروهای روســـی بوده و در عین حال به‌طور غیرمنتظره‌ای ضعف نیروی هوایی روسیه را نیز آشکار کرده است. درواقع ضعف روسیه در تامین امنیت کاروان‌های نظامی خود دربرابر حملات هوایی اوکراین حیرت‌انگیز بوده و تبدیل به بحثی داغ در میان کارشناسان راهبرد هوایی روسیه شده است. موفقیت پهپادهای اوکراینی در ماه‌های اول جنگ به‌طور گسترده تایید شده است. با این حال بحث جامعی درمورد پهپادهای روســـی انجام نشده، زیرا روسیه از نظر عملی به توانایی پهپادی خود اعتماد نکرده است. پهپادهای روسی مانند الرون ۳ و اورلان ۱۰- که هر دو پهپادهای تاکتیکی هستند و برای جمع‌آوری اطلاعات، نظارت، تعیین هدف و شناسایی استفاده می‌شوند- توسط سامانه‌های جنگ الکترونیک اوکراین منهدم شده‌اند. این در حالی است که روسیه تنها چند پهپاد پیشرفته جنگی اینوخودتس را در اختیار دارد و آنها را با نتایج متوسطی به کار گرفته است. پهپادهای بومی زالا کی‌وای بی‌روسیه هم که قادر به حمل محموله‌های انفجاری سه کیلوگرمی و برد پروازی ۴۰ کیلومتری هستند، ظاهرا میزان شکست بالایی دارند. البته روسیه انواع دیگری از پهپادها را نیز در اختیار دارد که مهم‌ترین آنها لنست ۳ است که معمولا از آن با عنوان «کلاشنیکف پرنده» یاد می‌شود و کی‌یوبی- بی‌ال‌ای هستند و هر دو پهپادهای انتحاری هستند. اگرچه روسیه چندین بار از این پهپادها (با قابلیت دستیابی به حداکثر سرعت ۱۱۰ کیلومتر در ساعت، برد حدود ۸۰ کیلومتر و سرجنگی سه کیلوگرمی) استفاده کرده است اما آنها به‌عنوان سامانه‌های تسلیحاتی پیشرفته و کارآمد در نظر گرفته نمی‌شوند.

روســـیه می‌تواند به‌سرعت مدل‌هایی مانند اورلان ۱۰ و الرون ۳ را با نمونه‌های جدید جایگزین کند اما قادر نیست این کار را با پلتفرم‌های تهاجمی پیچیده‌ای انجام دهد که دارای اجزای پیشـــرفته هستند و ساخت آنها زمان بیشتری می‌برد. ارتش روسیه اکنون نیاز مبرمی به پهپادهای جنگی ارزان مانند پهپادهای تی بی ۲ ترکیه دارد که بتوانند به‌قدر کافی به عمق خاک دشمن بروند و سامانه‌های اوکراینی را از کار بیندازد. این دقیقا فرصت مناسبی برای ایران است تا وارد معادله شود.

برنامه پهپادی ایران

دکترین دفاعی ایران از اواســـط دهه ۱۹۸۰ بر ساخت موشک‌های بالســـتیک به‌عنوان ابزار بازدارندگی و دفاع، و اســـتفاده از نیروهای غیرمنظم با استفاده از مفهوم جنگ نامتقارن مبتنی بوده است. ایران با استفاده از درس‌های سختی که طی جنگ هشت‌ساله خود با عراق در طول دهه ۱۹۸۰ آموخته بود، مفهوم جنگ نامتقارن را برای تقویت نقاط قوت خود شکل داده است. در جریان درگیری فوق‌الذکر (در سال ۱۹۸۴)، رهبری ایران تحقیقات روشمندی را درباره فناوری موشکی و پهپادی به‌عنوان دو پروژه دارای هم‌پوشانی و مکمل آغاز کرد. ظهور گروه‌های تروریستی و ناامنی در مرزهای منطقه در طول سال‌ها منجر به تغییر شکل دکترین نظامی ایران شد. دکترین «دفاع پیشرو» مبتنی بر این گزاره اســـت که ایران باید در خارج از مرزهای خود با دشمنانش بجنگـــد تا از وقوع ناامنی در خاک خود جلوگیری کند. این موضوع علت دخالت نیروهای سپاه در سوریه، عراق، یمن، لبنان، افغانستان، ارمنستان و سایر کشورهای منطقه را توضیح می‌دهد. ایران همچنین اخیرا از متحدان غیرخاورمیانه‌ای خود مانند ونزوئلا، تاجیکســـتان و روســـیه با صادرات پهپادهای نظامی حمایت کرده است. پهپادها به‌دلیل توانایی در عملیات نظامی، نظارتی و اطلاعاتی مهم‌ترین عنصر در دکترین «دفاع پیشرو» ایران هستند.

فضای راهبردی ایران متاثر از واقعیت‌های آسیای مرکزی، قفقاز جنوبی، خاورمیانه، وضعیت افغانستان و عراق، اوضاع سیاسی برخی کشورهای اسلامی، اسرائیل و از همه مهم‌تر تقابل با آمریکاست. ایران برای مقابله با هرگونه ناامنی ملی و همچنین حفظ نفوذ منطقه‌ای کافی در منطقه همسایگی خود، نقش مهمی برای برنامه پهپادی اش قائل است.

نگاهی دقیق‌تر به برنامه پهپادی ایران ما را به این نتیجه می‌رساند که برنامه پهپادی ایران پویا و دارای کاربردهای متعدد است و قادر به تطبیق خود با مجموعه‌ای از سناریوها و اهداف می‌باشد. پهپادهای ایران دارای قابلیت و ویژگی‌های منحصربه‌فرد هستند که آنها را به یک سرمایه کلیدی در ساختار بازدارندگی و دفاعی ایران تبدیل کرده است: دقت و صحت و توانایی نقش‌آفرینی در عملیات مدیریت بحران، جنگ اطلاعاتی، چالش‌های ضددسترسی و همچنین استفاده از آنها در بافت‌های شهری و البته پتانسیل تکمیل برنامه موشک‌های بالستیک ایران (عمدتا در بحث شناسایی اهداف)، بنابراین ساخت پهپادها جزء حیاتی دکترین نظامی معاصر ایران به‌شمار می‌رود.

مانند روند فناوری نظامی در سایر کشورهای جهان، پهپادها انقلابی در بخش نظامی ایران ایجاد کرده‌اند و به نیروی هوایی نسبتا منسوخ این کشـــور برتری بخشیده‌اند. ســـاخت چندین نوع پهپاد توسط ســـازمان‌های مختلف نظامی ایران ازجمله سپاه پاسداران، ارتش و وزارت دفاع و پشـــتیبانی نیروهای مســـلح، سبب شده است که این کشـــور از پیچیده‌ترین برنامه پهپادی جهان برخوردار شود و ایران به یک بازیگر اصلی در توسعه و استفاده از پهپادها تبدیل شود. علاوه بر این، پهپادهای ایرانی عموما ارزان‌تر از ســـایر انواع مشـــابه موجود هســـتند. تنوع، مقرون به‌صرفه بودن و کارایی ثابت‌شده پهپادها در عملیات‌های پیشین هم، ازجمله عوامل کلیدی تصمیم روسیه برای خرید پهپادهای ایرانی به‌شمار می‌روند. ناگفته نماند هیچ تامین کننده تسلیحاتی دیگری به دلیل فشارهای کشورهای غربی حاضر به ارائه تجهیزات نظامی به روسیه نیست. دکترین «دفاع پیشرو» روایت ایرانی از بازدارندگی گسترده است که شامل حمایت از متحدان و بازیگران ضدآمریکایی می‌شود. علاوه بر نظارت منظم و عملیات اطلاعاتی که تقریبا هرروزه توسط سپاه، ارتش و حتی نیروهای پلیس ایران انجام می‌شـــود، ایران چندین بار از پهپادهای خود برای حملات نظامی نیز اســـتفاده کرده است. در ۲۴ اوت ۲۰۱۷، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به مقر داعش در سوریه حمله کرد. در حمله بعدی نیز، این نهاد از پهپاد برای هدف قرار دادن مقر حزب دموکرات کردستان در ۵ سپتامبر ۲۰۱۸ استفاده کرد. روز جمعه ۲۱ تیر ۱۳۹۸ سپاه با راکت، توپخانه و پهپاد مواضع نیروهای کرد در کردستان عراق را بمباران کرد و تعداد زیادی از آنها را به هلاکت رســـاند. این حمله در تلافی حمله پ ک ک به شمال غرب در ۹ تیرماه و کشته شدن ۳ افسر سپاه انجام گرفت. ایران همچنین از پهپاد برای حمله به یک گروه تروریستی در جنوب شرقی بلوچستان استفاده کرد که در دسامبر ۲۰۲۱ دو افسر سپاه را ترور کرده بودند. به همین دلیل است که این کشور بر توسعه انواع مدل‌های مختلف پهپاد تمرکز کرده و امروزه یکی از پیشرفته‌ترین برنامه‌های پهپادی را در سراسر جهان دارد.

پس از صادرات پهپادی ایران به روســـیه، بیش از ۲۰ کشور به خرید پهپادهای ساخت ایران ابراز تمایل کرده‌اند. اگرچه اطلاعات دقیقی درباره ظرفیت تولید پهپاد در ایران وجود ندارد، اما تهران در چند سال گذشته تلاش‌هایی را برای گسترش تولید پهپاد و صادرات آن انجام داده است. اقتصاد ایران برای چندین دهه با تحریم‌های فلج‌کننده اعمال‌شده توســـط ایالات‌متحده، بحران اقتصادی پساکرونا و تورم جهانی ناشـــی از جنگ در اوکراین دست‌وپنجه نرم کرده است. این وضعیت ســـبب شده است اقتصاد ایران به اقتصادی تبدیل شود که در برابر شـــرایط نامطلوب بسیار مقاوم و قادر به رشد است؛ گزاره‌ای که صادرات سخت‌افزارهای نظامی ایران، به‌ویژه پهپادها، به بازارهای خارجـــی، آن را تایید می‌کند. البته حکومت ایران علاقه چندانی به فروش پیشـــرفته‌ترین پهپادهای خود نشان نداده است، زیرا بیم این را دارد که دشمنان این کشور از طریق مهندسی معکوس به فناوری آنها دست یابند و ایران برتری فعلی خود را در زمینه پهپادی از دست بدهـــد، به همین دلیل پهپادهای غزه، فطرس، کمان و کرار هرگز در بازارهای جهانی تبلیغ نشده‌اند.

صـــادرات پهپادی ایران به روســـیه؛ پیامدهای تاکتیکی و راهبردی

ایران طی دهه گذشته پهپادهای خود را به کشورهایی مانند اتیوپی و ونزوئلا صادر کرده است. همچنین تعداد زیادی از این پهپادها را در اختیار نیروهای نیابتی خود در سراســـر خاورمیانه قرار داده است. از جمله حزب‌اللـــه لبنان گرفته تا حوثی‌ها در یمن که از آنها علیه اهدافی در اسرائیل، عربستان سعودی و امارات متحده عربی استفاده کرده‌اند. ایران همچنین یک کارخانه تولید پهپاد در تاجیکستان تاسیس کرده است و به‌این ترتیب موقعیت خود را به‌عنوان یک قدرت بزرگ منطقه‌ای (پهپادی) در منطقه تقویت کرده است، بنابراین تهران می‌تواند با ارائه پهپادهای رزمی با قابلیت‌های میدانی اثبات‌شده به نیازهای مسکو پاســـخ دهد. در فاصله ژوئن تا جولای ۲۰۲۲، یک هیات روســـی با هدف ارزیابی برخی از پهپادهای رزمی ایران، به‌ویژه شـــاهد-۱۲۹، شاهد-۱۹۱ و مهاجر-۶ از یک پایگاه هوایی واقع در کاشان، شهری در جنوب تهران، بازدید کردند. دو پهپاد شاهد ۱۹۱ و ۱۲۹ که می‌توانند دو بمب هدایت‌شونده ۴۰۰ کیلوگرمی را حمل کنند، براساس فناوری رادارگریز پهپاد آمریکایی آر کیو ۱۷۰ که یکی از آنها در سال ۲۰۱۱ در ایران سرنگون شد، ساخته‌شده‌اند. مهاجر-۶ هم یک پهپاد دوربرد (۲۰۰۰ کیلومتری) است که توانایی حمل تسلیحات ۴۰ کیلوگرمی را دارد. نقش اصلی مهاجر-۶ انهدام سامانه‌های پدافند هوایی و هموار کردن مسیر برای ورود بیشتر پهپاد شاهد به داخل خاک دشمن است. علاقه روسیه به دستیابی به چنین پهپادهای جنگی در قابلیت‌های بالقوه آن است که به روسیه اجازه می‌دهد در جنگ خود علیه اوکراین دســـت برتر را به دست آورد و همزمان با انجام حملات دقیق و دوربرد به عمق اوکراین، میزان تلفات خود را کاهش دهد. پهپادهای شاهد همچنین قادر به نقشـــه‌برداری و جاسوسی هم هستند. جمع‌آوری اطلاعات دقیق درباره موقعیت نیروهای اوکراینی، کنترل پشتیبانی ارتش اوکراین و مهم‌تر از همه، هدایت عملیات زرادخانه دوربرد روسیه از قابلیت‌های اصلی پهپادهای شاهد-۱۹۱ و شاهد-۱۲۹ هستند.

مهم‌ترین خرید تســـلیحاتی روســـیه از ایران، پهپادهای انتحاری (کامیکازه) هستند که به‌طور گســـترده از سوی نیروهای روسی در درگیری‌های جاری مورد استفاده قرار گرفته است. ایران چندین نوع پهپاد انتحاری ازجمله شاهد-۱۳۶ و شاهد-۱۳۱ را به روسیه تحویل داده است. شاهد-۱۳۶ یک پهپاد با طول ۳٫۵ متر است که از بسیاری از ویژگی‌های موشک کروز برخوردار است. برد متوسط آن نیز حدود ۲۰۰۰ کیلومتر است و می‌تواند حملاتی را علیه اهداف واقع در فاصله ۲۵۰۰ کیلومتری انجام دهد. مدل دیگر نیز پهپاد شاهد-۱۳۱ است که نسخه کوچک‌تر و ارزان‌تر شاهد-۱۳۶ به شمار می‌رود و برای حملات کوتاه‌برد، به‌ویژه علیه سامانه‌های پدافند هوایی، انبارهای تجهیزات نظامی، ذخایر سوخت، پایگاه‌های نظامی، کاروان‌های تسلیحاتی متحرک، کشتی‌های جنگی و... استفاده می‌شود.

روســـیه بیـــش از ۱۰۰ عملیات پهپـــادی در اودســـا، میکولایف و دنیپروپتروفسک با استفاده از پهپادهای انتحاری ساخت ایران (شاهد-۱۳۶ و ۱۳۱) انجام داده اســـت که اکثر آنها موفقیت‌آمیز بوده‌اند. با این وجود، علی‌رغم نرخ موفقیت بالای این ســـامانه‌ها، روایت‌های متعددی (تصاویر ویدئوهای منتشر شده) وجود دارد که انهدام این پهپادها توسط سامانه‌های پدافند هوایی اوکراین (ارائه شده توسط کشورهای غربی) را نشان می‌دهد. البته توانایی دفاع هوایی اوکراین هنوز نوپا است، امری که با حملات موفقیت‌آمیز روسیه در ۵ و ۹ اکتبر به کیف ثابت شد. این پهپادها که از کریمه و خرسون (بخش‌های اوکراینی تحت اشغال روسیه) پرتاب شده بودند، بیش از ۵۰۰ کیلومتر به داخل خاک اوکراین پرواز کرده و با عبور از چندین لایه دفاع هوایی، به اهداف خود رسیده بودند. این اتفاق می‌تواند موید کیفیت پنهان کاری این پهپادها و دلیلی بر این امر تلقی شود که انهدام آنها برای سامانه‌های دفاع هوایی فعلی، به‌ویژه در شب و در مواردی که آنها به‌عنوان بخشی از «حمله ترکیبی» و به همراه موشک‌های بالستیک و کروز به کار گرفته می‌شـــوند، کار دشواری است. به‌علاوه، تعدد اهداف، مقابله را برای پدافند هوایی دشوار می‌کند. از دیگر عوامل موثر در میزان موفقیت حملات روسیه می‌توان به تعداد سامانه‌های پدافند هوایی موجود، نوع و مدل این سامانه‌ها، محل پایگاه‌های هدف، تعداد پهپادهای پرتاب‌شده و مهم‌تر از همه، مهارت اپراتورها اشاره کرد.

کارایی، مقرون به‌صرفه بودن و از همه مهم‌تر، دســـترســـی پهپادهای ایرانی، روسیه را بر آن داشته تا خرید خود از ایران را افزایش دهد. در ۲۷ سپتامبر ۲۰۲۲، همان هواپیمای ایلوشینی که پهپادهای ایرانی را در جولای ۲۰۲۲ به روسیه منتقل کرده بود، به ایران بازگشت تا محموله دیگری از پهپادها را به روسیه تحویل دهد. زلنسکی اظهار داشته است که روسیه ۲۴۰۰ فروند پهپاد کامیکازه به ایران سفارش داده است. این در حالی است که وزیر دفاع اوکراین در یک برنامه خبری در ۱۵ اکتبر، مدعی شد: «روسیه هنوز ۳۰۰ فروند شاهد-۱۳۶ آماده پرتاب دارد.» به‌جز سری شاهد و مهاجر، دیگر گزینه خرید روسیه پهپادهای ابابیل هستند که برای اهداف تهاجمی و هدایت توپخانه استفاده می‌شوند. در عملیات‌های تهاجمی، ابابیل-۳ می‌تواند دو بمب هدایت‌شونده قائم (۴۰ کیلوگرم) با برد ۸ کیلومتر یا راکت‌های هدایت‌شونده الماس را پرتاب کند. ابابیل-۳ دارای حداکثر برد ۲۵۰ کیلومتر و قابلیت پرواز مداوم تا ۸ ساعت است. آرش-۲ هم یک پهپاد کامیکازه است که به‌طور قابل توجهی سریع‌تر، دقیق‌تر و مخرب‌تر از شاهد-۱۳۶ است و کلاهک بزرگ‌تری را نیز حمل می‌کند. اهمیت این پهپاد در این است که روسیه تقریبا از دو سوم موشک‌های بالستیک و کروز خود استفاده کرده و گفته می‌شود موشک‌هایی از جمله فاتح-۱۱۰ با برد ۳۰۰ کیلومتر و ذوالفقار با برد ۷۰۰ کیلومتر به ایران سفارش داده است. استفاده از پهپادهای انتحاری به روسیه این امکان را می‌دهد تا استفاده از ذخایر موشک‌های بالستیک را که احتمالا در عملیات‌های آینده ضروری است، کاهش دهد. صادرات پهپادهای ایران به روسیه علاوه بر ابزارهای تاکتیکی که می‌تواند بر نتیجه جنگ در اوکراین تاثیر بگذارد، دارای چندین پیامد راهبردی بر امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی است و توانایی گسترده‌ای برای تغییر موازنه ژئوپلیتیک بین‌المللی دارد.

همکاری نظامی یکی از بالاترین ســـطوح همکاری ممکن بین دو دولت، ملت، کشور یا دو واحد سیاسی است. در حال حاضر، چنین همکاری بین روسیه و ایران در حال شکل‌گیری است. اولین دستاورد عرضه تسلیحات ایران به روسیه این است که این کشور در حال تامین تســـلیحات برای یک بازیگر اصلی در نظم جدید بین‌المللی است. نکته قابل توجه این است که ایران نیروی هوایی منسوخ و قدیمی دارد و چندین بار به تلاش برای خرید جنگنده ســـوخو۳۵ از روسیه اقدام کرده اما هر بار با شکست مواجه شده اما اکنون در محافل سیاسی و نظامی ایران بحث‌هایی وجود دارد مبنی بر اینکه روسیه در نهایت فروش جنگنده‌های سوخو۳۵ را به ایران تایید کرده است. این خرید جایگاه ایران را در بین ۱۰ قدرت برتر نظامی در سراسر جهان تثبیت می‌کند و ژئوپلیتیک منطقه و به‌تبع آن جهان را تغییر می‌دهد. ایران و روسیه هدف مشترکی مبنی بر مخالفت با تک‌قطبی آمریکا دارند؛ مخالفتی که شـــامل مقابله با به‌اصطلاح «دخالت» آمریکا در امور داخلی سایر کشورها می‌شود. تهران بارها اعلام کرده است که گسترش ناتو در شرق اروپا عامل جنگ در اوکراین به‌شمار می‌رود. در عین حال، ایران و روسیه اولویت‌های متضاد زیادی دارند؛ عاملی که باعث می‌شود نزدیک شدن آنها درباره جنگ اوکراین اهمیت ویژه‌ای پیدا کند. نقش‌آفرینی ایران در جنگ اوکراین و روسیه بر دیگر بازیگران خاورمیانه تاثیر گذاشته و آنها را در خط مقدم جنگ قرار داده است. اسرائیل (هم‌پیمان سنتی روسیه در خاورمیانه و دشمن شماره یک ایران)، حمایت بلندپروازانه‌ای از اوکراین کرده و بلافاصله پس از اعلام ایران مبنی بر تحویل تجهیزات نظامی (پهپادها) به روسیه، از تحویل تجهیزات نظامی به کی‌یف خبر داده اســـت. با این حال، اسرائیل در ارائه سامانه‌های دفاع هوایی به اوکراین تردید دارد. عربستان سعودی هم ۴۰۰ میلیون دلار در اختیار اوکراین قرار داده است تا در میان کشورهایی که از تلاش‌های جنگی اوکراین حمایت می‌کنند قرار بگیرد و به‌ویژه با نفوذ ایران نیز مخالفت کند. با این حال، هم ایران و هم عربســـتان ســـعودی در اوپک پلاس با روســـیه همکاری کردند و تولید جهانی نفت را در سپتامبر ۲۰۲۲ کاهش دادند؛ اتفاقی که در راستای برنامه‌های روسیه، مبنی بر استفاده از انرژی به‌عنوان اهرم امنیتی برای اعمال فشـــار بر ایالات‌متحده و کشورهای اروپایی است.

تقویـــت نقش ایران به‌عنوان یک قـــدرت نظامی و ظهور آن به‌عنوان یکی از تامین کنندگان تســـلیحات بین‌المللی، منبع درآمد و نفوذ سیاسی مهمی را برای کشوری مانند ایران فراهم می‌کند که در حال حاضر با محدودیت‌های مالی تحمیل‌شـــده توسط ایالات‌متحده و پیامدهای آن و همچنین پیامدهای کرونا دست‌وپنجه نرم می‌کند. درآمد حاصله همچنین امکان سرمایه‌گذاری بیشتر در توسعه و تولید تسلیحات پیشرفته جدید را فراهم می‌کند و راه را برای رقابت ایران با سایر تامین کنندگان تسلیحات منطقه‌ای مانند ترکیه و اسرائیل در بازار بین‌المللی تسلیحاتی هموار می‌کند.

درنهایـــت، اگرچه مقامات آمریکایی و رهبران غربی ادعا می‌کنند که کارزار «فشـــار حداکثری» و سیاست منزوی کردن ایران در سال‌های گذشته برای کنترل ایران موفقیت‌آمیز بوده است، اما شواهد موجود نشان می‌دهند نتایج حاصله در بهترین حالت ضدونقیض هستند: ایران از بحـــران ۲۰۱۸ که پس از خروج آمریکا از برجام و اعمال دور جدید تحریم‌ها علیه این کشور به‌وجود آمد، قوی‌تر بیرون آمده است. می‌توان ادعا کرد که پویش «فشار حداکثری» تنها ایران را به سمت همکاری و ائتلاف با دیگر قدرت‌های بزرگ مانند روسیه و چین سوق داده است. ایران از طریق چنین ائتلاف‌هایی در حال تقویت توانایی خود برای بقا در نظام بین‌المللی است. شایان ذکر است مقامات کاخ سفید پیش‌تر هشدار داده بودند که نظام ایران باید یک گزینه را بین انتقال تسلیحات به روســـیه و احیای توافق هسته‌ای با کشورهای غربی انتخاب کند. می‌توان ادعا کرد که عرضه تسلیحات ایران به روسیه بر نتیجه مذاکرات هسته‌ای برای احیای برجام تاثیر گذاشته است. مذاکراتی که پس از همکاری نظامی ایران با روسیه، در اوت ۲۰۲۲ به حالت تعلیق درآمد.